

Лич Володимир д.е.н., професор
завідувач кафедри економічної теорії, обліку та оподаткування
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0001-9024-1593>
kapital335@ukr.net

Корсун Інна, к.е.н., доцент
Київський національний університет будівництва і архітектури
<https://orcid.org/0000-0002-4959-9056>
iservatinskaya@gmail.com

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА СУКУПНИХ РЕСУРСІВ ДОМОГОСПОДАРСТВ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У цій статті узагальнено питання щодо важливості сукупних ресурсів домогосподарств як економічного ресурсу. Основною метою дослідження є визначення частки альтернативних джерел сукупних ресурсів домогосподарств, які попередньо розподілені на групи від I до IV за регіональним аспектом. Систематизація літературних джерел та підходів щодо специфіки умов життя домогосподарств України, наявності альтернативних джерел сукупних ресурсів свідчить про те, що в Україні домогосподарства мають схожий рівень середньодушових еквівалентних загальних доходів, однак, частка альтернативних джерел сукупних ресурсів дещо відрізняється, зокрема це стосується домогосподарств II-IV груп. Виявлено, що в областях II-IV груп домогосподарства мають вищу частку альтернативних сукупних ресурсів.

Актуальність вирішення даної наукової проблеми в тому, що домогосподарства варто розглядати як активного суб'єкта ринкових відносин, якому потрібно гарантувати на рівні держави європейські умови життя, у т.ч. за регіональним аспектом. Це призведе у тому числі до накопичення сукупних ресурсів домогосподарств серед яких значна частина буде належати альтернативним ресурсам: заощадженням, депозитам, кредитам тощо. Які в подальшому можуть бути спрямовані в економіку України як інвестиційний ресурс.

Дослідження теми «Альтернативні джерела сукупних ресурсів домогосподарств: регіональний аспект» здійснюється в такій логічній послідовності: спочатку проаналізовано актуальність обраної теми. Визначено частину не вирішених проблем доходів та інших умов життя домогосподарств України. Враховано наукові напрацювання та здобутки вітчизняних і зарубіжних науковців. Проаналізовано доходи та умови життя домогосподарств України за регіональним поділом на групи від I до IV. Зроблено висновки щодо рівності та достатності доходів та умов життя домогосподарств. Встановлено частку альтернативних джерел сукупних ресурсів домогосподарств за регіональним аспектом. Зроблено висновки і пропозиції із вирішення окресленої проблематики.

Методологічним інструментарієм методів дослідження були науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених. Було використано методи статистичний, аналізу, синтезу, групування і узагальнення – при дослідженні основних показників доходів та умов життя домогосподарств, які попередньо розподілені на групи від I до IV за регіональним аспектом, а також при визначенні частки альтернативних джерел сукупних ресурсів домогосподарств.

Об'єктом дослідження є домогосподарства України за регіонами (областями), зокрема доходи та умови життя домогосподарств.

Результати дослідження можуть бути корисними для визначення соціально-економічного рівня життя домогосподарств та населення України за регіональним аспектом. Результати наукових пошуків можуть бути використані для продовження дослідження проблематики доходів та умов життя домогосподарств України, зокрема ефективності державної економічної, соціальної політики тощо. Визначення напрямів вдосконалення доходів та умов життя домогосподарств згідно з Європейськими стандартами та нормами.

Ключові слова: домогосподарство, сукупні ресурси, грошові доходи, заробітна плата, Індекс Джині, регіон.

ALTERNATIVE AGGREGATE RESOURCES OF HOUSEHOLDS: REGIONAL ASPECT

This article summarizes the issue of the importance of aggregate household resources as an economic resource. The main goal of the study is to determine the share of alternative sources of aggregate resources of

households, which are previously divided into groups from I to IV by regional aspect. The systematization of literary sources and approaches regarding the specifics of the living conditions of Ukrainian households, the presence of alternative sources of aggregate resources shows that in Ukraine households have a similar level of average per capita equivalent total income, however, the share of alternative sources of aggregate resources is slightly different, in particular this applies to II-IV households groups. It was found that in the regions of II-IV groups, households have a higher share of alternative aggregate resources.

The urgency of solving this scientific problem is that households should be considered as an active subject of market relations, which needs to be guaranteed at the state level European living conditions, including by regional aspect. This will lead, among other things, to the accumulation of aggregate resources of households, among which a significant part will belong to alternative resources: savings, deposits, loans, etc. Which in the future can be directed to the economy of Ukraine as an investment resource.

The study of the topic "Alternative sources of aggregate resources of households: regional aspect" is carried out in the following logical sequence: first, the relevance of the chosen topic is analyzed. Part of the unresolved problems of incomes and other living conditions of Ukrainian households have been identified. Scientific achievements and achievements of domestic and foreign scientists are taken into account. Incomes and living conditions of Ukrainian households were analyzed by regional division into groups from I to IV. Conclusions were made regarding the equality and sufficiency of incomes and living conditions of households. The share of alternative sources of total resources of households by regional aspect was determined. Conclusions and proposals for solving the outlined problems have been made.

The methodological tools of research methods were the scientific work of domestic and foreign scientists. The methods of statistics, analysis, synthesis, grouping and generalization were used - in the study of the main indicators of income and living conditions of households, which were previously divided into groups from I to IV according to the regional aspect, as well as in determining the share of alternative sources of aggregate resources of households.

The object of the study is Ukrainian households by region (oblast), in particular, household incomes and living conditions.

The results of the study can be useful for determining the socio-economic standard of living of households and the population of Ukraine by regional aspect. The results of scientific research can be used to continue researching the problems of incomes and living conditions of Ukrainian households, in particular, the effectiveness of state economic and social policies, etc. Determination of directions for improving incomes and living conditions of households in accordance with European standards and norms.

Keywords: household, aggregate resources, monetary income, wage, The Gini Index, region.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідження доходів та умов життя вітчизняних домогосподарств є актуальною проблематикою в умовах сьогодення. Враховуючи євроінтеграційний вектор розвитку вітчизняної економіки, важливо розуміти реалії життя середньостатистичної української сім'ї та громадян. Оскільки, для того щоб безперешкодно приєднатися до європейської спільноти, зокрема, членство в Європейському Союзі, передбачає дотримання основних гарантій щодо якості життя населення, родин. Для цього вітчизняними науковцями мають досліджуватися питання стану доходів та умов життя домогосподарств, зокрема і в регіональному аспекті. У тому числі, це здійснюється і для того щоб розуміти наскільки рівними є умови життя громадян та домогосподарств в державі. Для України, яка на Конституційному рівні визнає себе соціальною, демократичною державою такі дослідження є вкрай актуальними. Саме держава повинна гарантувати дотримання соціальної, безпекової функції та ін. через вдало застосовану економічну, соціальну політику, проведені реформи та прийняті закони.

Аналіз сукупних ресурсів домогосподарств дає можливість встановити чим живе середньостатистичне домогосподарство України, дає відповіді на питання про обсяги грошових доходів і споживчі та не споживчі витрати. Також проведений аналіз дає змогу зрозуміти, чи є варіативність середньодушових доходів домогосподарств. Аналіз показує, що у домогосподарств є додаткові джерела сукупних ресурсів. Тоді актуально проаналізувати джерела виникнення таких сукупних ресурсів та напрями їх подальшого використання. Але такі завдання доцільно виконувати в межах декількох наукових праць, які є продовженням і доповненням вже раніше проведених досліджень.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Низка наукових праць присвячена умовам життя населення України, зокрема і

домогосподарств України. Принагідно відзначити наукову роботу і значний вклад у висвітлення стану і умов життя українців – наукового колективу Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи Національної академії наук України під керівництвом Елли Лібанової. Зокрема, більшість монографій, наукових статей висвітлюють не лише стан рівня життя українців та домогосподарств України, але й здійснено порівняння з країнами Європейського Союзу та іншими країнами світу. Значну увагу приділено наслідкам війни. Такі наукові матеріали є значним здобутком вітчизняної науки. У 2023 році вийшла монографія колективу Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи «Якість життя населення України та перші наслідки війни» (Черенько Л.М., Полякова С.В. та інші, 2023). Колективна монографія «Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці» (Цимбал О.І., Лібанова Е.М., Макарова О.В., та інші 2022). Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання (Мандибура В. О., 1998). Фінансові важелі подолання бідності в Україні висвітлено в монографії (Кириленко О.П., 2010).

Аналіз витрат, як складової оцінки фінансового стану домогосподарств здійснено під керівництвом Кириленко О.П. (Сидорчук А., Кириленко О.П., 2022). Значний науковий внесок у дослідження концептуальних засад теорії та практики фінансів домогосподарств здійснено в докторській дисертації за авторством Кізіма Т.О. (Кізіма Т.О., 2010). Значний внесок у вивченні проблематики розподілу та перерозподілу доходів населення в перехідних економічних системах здійснила Холод Н.М. (Холод Н.М., 2009).

Важливим в умовах сьогодення є пояснення ролі заощаджень як інвестиційного ресурсу для вітчизняної економіки (Ватаманюк О.З., 2007). Особливості економічної поведінки домогосподарств - причини та наслідки нерівності доходів населення в Україні, проаналізовано в науковій праці Фоміної О.О. та Гоголевої Н.Ф. (Фоміна О.О. та Гоголева Н.Ф., 2021). Принагідно відзначити і зарубіжних науковців, які вивчали людський фактор при прийнятті рішень щодо управління особистими фінансами, зокрема «The Economic Approach to Human Behavior» за авторством Беккера Г.С. ([Gary S. Becker](#), 1976).

Таким чином, вітчизняними та зарубіжними вченими досліджено концептуальні засади теорії та практики управління сукупними ресурсами домогосподарств, зроблено акцент на важливості інвестиційного ресурсу фінансів домогосподарств. Висвітлено проблематику рівності населення та умов життя згідно з Європейськими стандартами. Розкрито роль інвестування в людський капітал на рівні держави та приватного партнерства. Все це підкреслює масштабність даної проблематики та її актуальність. Ми вважаємо за потрібне долучитися до наукових пошуків щодо виявлення шляхів оптимізації сукупних ресурсів домогосподарств, альтернативних джерел та їхньої частки в сукупних ресурсах домогосподарств. Безумовно, що такі дослідження здійснюються з необхідністю примноження фінансів домогосподарств, їхньої фінансової незалежності, з можливістю інвестування в людський капітал, а також, в фінансові інструменти, які пропонуються на фінансовому ринку. Оскільки таку практику ведення фінансів домогосподарств ми можемо спостерігати в Європі та інших країнах світу.

Цілі статті. Здійснити аналіз сукупних ресурсів домогосподарств за регіональним поділом на групи I – IV та визначити реальну частку альтернативних джерел у сукупних ресурсах домогосподарств України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проаналізуємо диференціацію сукупних ресурсів та витрат домогосподарств серед регіонів України. Для цього приймемо до уваги міста України з різною кількістю населення, попередньо поділивши їх на декілька груп, табл.

Таблиця 1. Поділ міст України на групи за критерієм кількості населення

Група	Кількість населення в містах	Регіони (міста) ¹
I група	Від 500 тисяч осіб ≥ 1 млн. осіб	Київ, Харків, Одеса, Дніпро, Запоріжжя, Львів, Кривий Ріг
II група	Від 250 тисяч осіб до 500 тисяч	Миколаїв, Херсон, Чернігів, Вінниця, Полтава, Черкаси, Хмельницький, Житомир, Суми
III група	Від 100 тисяч до 250 тисяч осіб	Рівне, Івано-Франківськ, Кропивницький, Тернопіль, Луцьк, Біла Церква, Ужгород
IV група	Від 50 тисяч до 100 тисяч осіб	Кам'янець-Подільський, Мукачєво, Умань, Олександрія, Дрогобич, Шостка, Бахмут, Ізмаїл, Сміла, Ірпінь
V група	Від 20 тисяч до 50 тисяч осіб	Охтирка, Ізюм, Фастів, Лубни, Буча, Каховка, Жмеринка, Обухів, Чугуїв, Токмак, Трускавець, Канів, Знам'янка

Джерело: складено автором.

Згідно з табл. 1 міста в Україні було поділено на п'ять груп від міст мільйонників (Київ, Харків, Одеса) до міст з чисельністю населення від 20 тисяч чоловік. До уваги не приймалися міста з населенням менше 20 тисяч чоловік, оскільки це потребує більш розгорнутого дослідження. Здійснена вибірка, яка представлена в таблиці 1 буде достатньою для того щоб прослідкувати основні відмінності у структурі і динаміці сукупних ресурсів серед домогосподарств України, які входять до різних регіонів України.

Оцінка сукупних ресурсів і витрат першої групи регіонів була здійснена на прикладі Київської, Одеської та Дніпропетровської областей. Саме в цих областях знаходяться міста з найбільшою чисельністю населення від 500 тисяч до 1 мільйона осіб і більше, таблиця 2.

Згідно з даними табл. 2 з'ясовано, що у 2021 році, у місті Києві найвища середньомісячна заробітна плата, сума якої на кожного штатного працівника склала 22,7 тис. грн., тоді як у Одеській та Дніпропетровській областях, середньомісячна заробітна плата 13,5 – 14,5 тис. грн.

Індекс Джині у проаналізованих областях коливається від 0,22 до 0,30, що відповідає показникам інших Європейських регіонів.

Однак, найбільший розрив у доходах найбільш та найменш забезпечених 10 % населення спостерігається в Києві – 7 разів, у Дніпропетровській області, у 3,5 разів.

Аналіз доходів та умов життя домогосподарств показав, що середню заробітну плату у місті Києві отримують 23,3 % респондентів, вона становить 22,7 тис. грн., решта населення отримують менше вказаної суми. В Одеській та Дніпропетровській областях середньодушові доходи на місяць в сумі більше 12 тис. грн. отримуює 7,6 % та 3,8 % населення відповідно. Такі розрахунки дають змогу зробити висновок, що визначена сума середньої заробітної плати в регіоні, зокрема області не є системним доходом для більшості населення. Також проведені розрахунки свідчать про розшарування у доходах суспільства та членів домогосподарств, незважаючи на порохований офіційною статистикою середньоєвропейський рівень Індексу Джині. А від так виникає цілком логічна думка про розшарування у доходах суспільства та наявність тіньових схем на ринку праці.

¹ Наведено перелік міст вибірково – згідно з критерієм кількості населення у містах.

Таблиця 2. Основні показники доходів та умов життя домогосподарств І групи у 2021 р.

Показник	Область		
	Київська область (м. Київ)	Одеська область	Дніпропетровська область
Індекс Джині, %	0,30	0,24	0,22
Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	7,0	4,8	3,5
Середня заробітна плата в області, грн.	22 795,0	13 365,0	14 456,0
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (> 12 000 грн.)	23,3%	7,6%	3,8%
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (4 000 – 5 000; грн.)	%	x	20,0%
(5 000 – 6 000 грн.)	x	x	x
(6 000 – 7 000 грн.)	x	17,0%	x
Сукупні ресурси домогосподарства, грн.	21 608,04	15 148,97	13 470,60
Сукупні витрати домогосподарства, грн.	13 828,82	9 679,66	11 602,00
<i>Профіцит, грн. (+/-)</i>	<i>+ 7 779,22</i>	<i>+ 5 469,31</i>	<i>+ 1 868,60</i>

Джерело: складено і обчислено автором на основі джерела [11-13]

Співставивши сукупні ресурси і витрати домогосподарств по досліджуваних областях І групи отримано профіцит сукупних ресурсів. Зокрема у Київській області в середньому 7,8 тис. грн. на домогосподарство, в Одеській області 5,5 тис. грн., Дніпропетровській 1,9 тис. грн.

Можемо спостерігати певну різницю у значеннях середньодушових еквівалентних загальних доходів і сукупних ресурсів домогосподарств. Тобто, більшість домогосподарств Одеської області (17 %) отримувало доходи від 6 до 7 тис. грн., при цьому сукупні ресурси середньостатистичного домогосподарства Одеської області склали 15 тис. грн. Можемо припустити, що 8-9 тис. грн. домогосподарство отримує додатково з інших (альтернативних джерел). Схожа тенденція актуальна і для інших регіонів України.

Аналіз показників доходів та умов життя серед домогосподарств ІІ групи областей у 2021 році показав, що вони дещо відрізняються за своєю структурою та

обсягами порівняно з показниками домогосподарств, які відносяться до I групи дослідження, табл. 3.

Таблиця 3. Основні показники доходів та умов життя домогосподарств II групи у 2021 р.

Показник	Область			
	Черкаська область	Вінницька область	Чернігівська область	Полтавська область
Індекс Джині, %	0,222	0,188	0,215	0,205
Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	3,5	3,8	3,2	4,4
Середня заробітна плата в області, грн.	12 952,0	13 851,0	12 229,0	14 214,0
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (> 12 000 грн.)	5,2%	5,1%	6,6%	2,4%
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (4 000 - 5 000 грн.)	x	x	x	21,0%
(5 000 – 6 000 грн.)	x	19,5%	25,0%	x
(6 000 – 7 000 грн.)	18,0%	x	x	x
Сукупні ресурси домогосподарства, грн.	12 771,29	13 772,89	13 280,40	12 454,60
Сукупні витрати домогосподарства, грн.	11 121,75	11 424,09	11 839,90	8 998,10
<i>Профіцит, грн. (+/-)</i>	<i>+ 1 649,54</i>	<i>+ 2 348,80</i>	<i>+ 1 440,50</i>	<i>+ 3 456,50</i>

Джерело: складено і обчислено автором на основі джерела [14-17].

Згідно з даними наведеними у таблиці 3, Індекс Джині має середньоєвропейське значення та коливається в межах від 0,188 до 0,222. Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення коливається від 3,2 до 4 разів по областях.

Середня заробітна плата в областях II групи складала у 2019 році від 12 до 14 тис. грн. Заробітну плату більше 12 тис. грн. отримувало лише 5 % домогосподарств, решта отримувало 5 – 6 тис. грн. В Черкаській області середньодушові доходи членів домогосподарств були трохи вищими і становили 7 тис. грн. для 18 % населення. Загалом, бюджет сукупних ресурсів домогосподарств переважав над витратами, що спостерігалось і серед домогосподарств інших груп.

Різниця у значеннях середньодушових еквівалентних загальних доходів і сукупних ресурсів домогосподарств II групи складала в середньому 5-7 тис. на домогосподарство, що також свідчить про варіативність додаткових надходжень до бюджету сім'ї, зокрема у Полтавській області. В більшості домогосподарств II групи спостерігається профіцит сукупних ресурсів 1,5 – 2 тис. грн., у Полтавській області профіцит склав 3,5 тис. грн. Ці кошти є високоліквідними та перебувають на руках у населення.

Проаналізуємо основні показники доходів та умов життя домогосподарств III групи у 2021 р., табл. 4. До III віднесено декілька областей, зокрема Рівненська, Тернопільська, Івано-Франківська та Волинська області.

Таблиця 4. Основні показники доходів та умов життя домогосподарств III групи у 2021 р.

Показник	Область			
	Рівненська область	Тернопільська область	Івано-Франківська область	Волинська область
Індекс Джині, %	0,208	0,237	0,176	0,182
Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	3,5	5,6	3,1	3,4
Середня заробітна плата в області, грн.	14 072,0	12 731,0	12 601,0	12 559,0
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (> 12 000 грн.)	6,5%	4,3%	2,5%	1,5%
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (4 000 - 6 000 грн.)	x	x	x	x
(5 000 – 6 000 грн.)	x	x	x	23,0%
(6 000 – 7 000 грн.)	20,4%	18,0%	27,0%	x
Сукупні ресурси домогосподарства, грн.	15 783,00	14 302,10	15 449,00	15 773,30
Сукупні витрати домогосподарства, грн.	9 661,70	11 087,36	13 124,00	12 090,60
<i>Профіцит, грн. (+/-)</i>	<i>+ 6 121,30</i>	<i>+ 3 214,74</i>	<i>+ 2 325,00</i>	<i>+ 3 682,70</i>

Джерело: складено і обчислено автором на основі ресурсу

В результаті проведеного дослідження було з'ясовано, що в Івано-Франківській (0,176) та Волинській областях (0,182) коефіцієнт розшарування доходів домогосподарств дещо нижчий, ніж у Рівненській (0,208) та Тернопільській областях (0,237). Тобто жителі Івано-Франківської та Волинської областей оцінюють якість життя дещо кращим, ніж у інших областях досліджуваних груп. У Тернопільській області спостерігається один із найбільших розривів у загальних доходах найбільш та найменш забезпечених 10 % населення і складає 5,6 разів, таке високе значення має столиця країни - 7 разів.

Також можна спостерігати, що більшість домогосподарств отримували значно нижні середньодушові доходи 6-7 тис. грн., ніж ті, які отримували більше 12 тис. грн. Проте, кількість осіб, які отримували більше 12 тис. грн. у Рівненській та Тернопільській областях значно вище 4-6 % проти 1,5 – 2,5 % у Івано-Франківській та Волинській.

Також можемо зауважити, що розмір альтернативних доходів перевищує рівень I і II груп домогосподарств, які досліджувалися вище, так, частка альтернативних джерел сукупних ресурсів домогосподарств складає 8,5 – 9,5 тис. грн.

Значний профіцит сукупних ресурсів і витрат спостерігається у Рівненській області, що може свідчити про варіативність доходів домогосподарств, підприємницьку активність та про схильність до економії і заощаджень.

В таблиці 5 зведено основні показники сукупних ресурсів та рівня життя домогосподарств IV групи, зокрема Закарпатської області.

Таблиця 5. Основні показники доходів та умов життя домогосподарств IV групи у 2021 р.

Показник	Область
	Закарпатська область
Індекс Джині, %	0,218
Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення (децильний коефіцієнт фондів), разів	3,0
Середня заробітна плата в області, грн.	13 433,0
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (> 12 000 грн.)	2,7%
Розподіл населення за рівнем середньодушових еквівалентних загальних доходів (5 000 - 6 000 грн.)	26,0%
Сукупні ресурси домогосподарства, грн.	17 852,40
Сукупні витрати домогосподарства, грн.	15 394,60
<i>Профіцит, грн. (+/-)</i>	+ 2 457,80

Джерело: складено і обчислено автором на основі ресурсу

Таким чином, рівень Індексу Джині складає 0,218. Співвідношення загальних доходів найбільш та найменш забезпечених 10 % населення складає 3 рази та є середнім значенням по Україні. Середня заробітна плата по області зафіксована на рівні 13 тис. грн., що відповідає I та II групі досліджуваних регіонів. При цьому, частка осіб, які отримували середню заробітну плату склала лише 2,7 %, решта отримувало в середньому за місяць 5 – 6 тис. грн. – 26 %.

Також, спостерігається різниця у середньодушових доходах домогосподарств і сукупних ресурсах домогосподарств в середньому 10-11,5 тис. грн., що є найвищим показником серед інших областей. Також наявний профіцит у сукупних ресурсах і витратах домогосподарств 2,5 тис. грн. Отримані значення свідчать про додатковий заробіток серед членів домогосподарств Закарпатської області.

Отже, в результаті проведеного аналізу з'ясовано, що домогосподарства України, мають додаткові альтернативні джерела надходжень сукупних ресурсів. Наприклад у домогосподарств I та II груп сума альтернативних джерел складає 5 – 8 тис. грн., а у домогосподарств, які віднесені до III та IV груп областей альтернативні джерела є більшими та становлять 9 – 12 тис. грн., рис. 1.

Для графічного відображення і співставлення сукупних ресурсів домогосподарств, середньодушових загальних доходів із альтернативними джерелами сукупних ресурсів домогосподарств за 2021 р. було обрано по дві області із зазначених у табл. 2-5. Для усереднення даних I групи було обрано Одеську та Дніпропетровську області, для II групи обрано Вінницьку і Полтавську області, для III групи Рівненську і Волинську області, а для IV групи Закарпатську область.

Діаграми, показують, що в міру зменшення середньодушових еквівалентних загальних доходів зростає сума альтернативних джерел сукупних ресурсів домогосподарств. У такому разі можна припустити, що, чим більший відсоток населення області (які формують домогосподарства) отримують меншу заробітну плату, тим більший відсоток альтернативних джерел надходжень сукупних ресурсів

домогосподарств. Менша заробітна плата стимулює членів домогосподарств шукати додаткові джерела грошових доходів та інших надходжень.

Рис. 1. Співставлення сукупних ресурсів домогосподарств з альтернативними джерелами, грн. у 2021 р.

Джерело: складено і обчислено автором.

Потрібно зауважити, що альтернативними джерелами сукупних ресурсів домогосподарств може бути додатковий підріботок членів домогосподарств, оформлення ФОПів та мікропідприємств, а також отримання кредитів. Оскільки ми обчислюємо альтернативні джерела сукупних ресурсів домогосподарств, то до них Державна служба статистики відносить наступні: загальні доходи, надходження від продажу нерухомості, особистого та домашнього майна, а також суми використаних

заощаджень, приросту в обстежуваному періоді позик, кредитів, боргів, узятих домогосподарством, а також повернених домогосподарству боргів тощо.

Висновки, обговорення та рекомендації. Вважаємо за доцільне продовжити наукові пошуки із окресленої проблематики наукової статті. В подальшому буде досліджено структуру сукупних ресурсів та витрат домогосподарств України і досліджено складові альтернативних джерел в структурі і динаміці. На нашу думку, сукупні ресурси домогосподарств мають потенціал розвиватися якісно і не лише під впливом інфляційного чинника.

Держава повинна гарантувати безпечні і стабільні умови збереження та примноження заощаджень домогосподарств. Зокрема через дієві Закони України, які захищають вкладників та держателів цінних паперів, інвесторів. Безумовно, на нашу думку, повинні розвиватися компанії з управління активами та інвестиційні фонди, через які домогосподарства могли б долучатися до інвестування у вітчизняні інвестиційні проекти. Ми вважаємо, що в подальшому важливо підтримувати національну стратегію інвестицій в людський капітал, такий крок допоможе наповнювати вітчизняну ринкову економіку конкурентоздатними учасниками, проектами, якісними освітніми та медичними послугами. Все це в результаті поліпшить доходи та умови життя, згідно з Європейськими стандартами і нормами.

Авторські внески:

Концептуалізація: Корсун Інна

Зберігання даних: Корсун Інна

Формальний аналіз: Корсун Інна

Придбання фінансування: Лич Володимир, Корсун Інна

Розслідування: Корсун Інна

Методика: Лич Володимир

Адміністрація проекту: Лич Володимир

Ресурси: Корсун Інна

Нагляд: Лич Володимир

Підтвердження: Лич Володимир, Корсун Інна

Візуалізація: Корсун Інна

Написання: Корсун Інна

Список бібліографічного опису:

1. Якість життя населення України та перші наслідки війни / Черенько Л.М., Полякова С.В., Шишкін В.С., Реут А.Г., Крикун О.І., Когатько Ю.Л., Заяць В.С., Клименко Ю.А.; Нац. акад. наук. Укр., Ін-т демогр. та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Електронне видання. Київ, 2023. URL: <https://idss.org.ua/public> (дата звернення 30.06.2023).
2. Людський розвиток в Україні. Пріоритети національної політики мінімізації асиметрії українського ринку праці / кер. авт. кол. О.І. Цимбал; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ: Академперіодика, 2021. 210 с. URL: https://idss.org.ua/arhiv/Block_Libanova_Ludskij_rozvytok_web.pdf (дата звернення 30.06.2023).
3. Мандибура В. О. Рівень життя населення України та проблеми реформування механізмів його регулювання. Київ : Парламентське вид-во, 1998. 256 С.
4. Фінансові важелі подолання бідності в Україні : монограф. [О. П. Кириленко, І. І. Білоус, Б. С. Малиняк та ін.] ; за ред. О. П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2010. 432 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua> (дата звернення 30.06.2023).
5. Сидорчук, А., Кириленко, О., Коваль, С., Сидор, І. (2022). Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 82–91. URL: <https://doi.org/10.55643/fcactp.3.44.2022.3786> (дата звернення 30.06.2023).
6. Кізіма, Тетяна Олексіївна. Фінанси домогосподарств : концептуальні засади теорії і практики [Текст] : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 / Тетяна Олексіївна Кізіма. - Тернопіль : ТНЕУ, 2011. - 466 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3086> (дата звернення: 02.07. 2023).
7. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Назар Холод. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с. URL: <https://www.academia.edu> (дата звернення: 02.07. 2023).
8. Ватаманюк О. З. Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 536 с.

9. Фоміна О.О., Гоголева Н.Ф. (2021). Нерівність доходів населення в Україні: особливості економічної поведінки домогосподарств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки*. 42. С. 5-11. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/714> (дата звернення: 02.07. 2023).
10. Gary S. Becker The Economic Approach to Human Behavior. University of Chicago Press, 1976. 314 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The Economic Approach to Human Behavior.html?id=qQAZnc-mMSoC&redir_esc=y (дата звернення: 02.07. 2023).
11. Офіційний веб-сайт ГУ статистики міста Києва. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.07. 2023).
12. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Дніпропетровській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/vrd/> (дата звернення: 02.07. 2023).
13. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Одеській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
14. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Черкаській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
15. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Вінницькій області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
16. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Чернігівській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <https://www.chernigivstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
17. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Полтавській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
18. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Рівненській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.gusrv.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
19. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Тернопільській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
20. Офіційний веб-сайт ГУ статистики в Івано-Франківській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <https://ifstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
21. Офіційний веб-сайт ГУ статистики у Волинській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).
22. Офіційний веб-сайт ГУ статистики у Закарпатській області. Розділ: Статистична інформація – Доходи та умови життя. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 02.07. 2023).

References:

1. Jakistj zhyttja naselennja Ukrajinj ta pershi naslidky vjny / Cherenko L.M., Poljakova S.V., Shyshkin V.S., Reut A.Gh., Krykun O.I., Koghatko Ju.L., Zajac V.S., Klymenko Ju.A.; Nac. akad. nauk. Ukr., In-t demogr.ta soc. doslidzh. im. M.V. Ptukhy. Elektronne vydannja. Kyjiv, 2023. URL: <https://idss.org.ua/public> (accessed 30.06.2023) [in Ukrainian].
2. Ljudskij rozvytok v Ukrajinі. Priorityty nacionalnoji polityky minimizaciji asymetriji ukrajinsjkogho rynku praci / ker. avt. kol. O.I. Cymbal; In-t demografiji ta socialnykh doslidzenj im. M.V. Ptukhy NAN Ukrajinj. Kyjiv: Akadempriodyka, 2021. 210 s. URL: <https://idss.org.ua/arhiv/Block Libanova Ludskij rozvytok web.pdf> (accessed 30.06.2023) [in Ukrainian].
3. Mandybura V. O. Rivenj zhyttja naselennja Ukrajinj ta problemy reformuvannja mekhanizmiv jogho reghuljuvannja. Kyjiv : Parlamentsjke vyd-vo, 1998. 256 S. [in Ukrainian].
4. Finansovi vazheli podolannja bidnosti v Ukrajinі : monograf. [O. P. Kyrylenko, I. I. Bilous, B. S. Malynjak ta in.]; za red. O. P. Kyrylenko. Ternopilj : TNEU, 2010. 432 s. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua> (accessed 30.06.2023) [in Ukrainian].
5. Sydoruk, A., Kyrylenko, O., Kovalj, S., Sydor, I. (2022). Analiz vytrat jak skladova ocinky finansovogho stanu domoghospodarstv. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 82–91. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.44.2022.3786> (accessed 30.06.2023) [in Ukrainian].
6. Kizyma, Tetjana Oleksijivna. Finansy domoghospodarstv : konceptualni zasady teoriji i praktyky [Tekst] : dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.08 / Tetjana Oleksijivna Kizyma. - Ternopilj : TNEU, 2011. - 466 s. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/3086> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
7. Kholod N. M. Rozpodil dokhodiv ta bidnistj u perekhidnykh ekonomikakh : monografija / Nazar Kholod. – Ljviv : Vydavnychjy centr LNU im. Ivana Franka, 2009. – 442 s. URL: <https://www.academia.edu> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
8. Vatamanjuk O. Z. Zaoshhadzhennja v ekonomici Ukrajinj: makroekonomichnyj analiz. – Ljviv: LNU im. I. Franka, 2007. – 536 s.
9. Fomina O.O., Ghogholjeva N.F. (2021). Nerivnistj dokhodiv naselennja v Ukrajinі: osoblyvosti ekonomichnoji povedinky domoghospodarstv [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Economic Sciences»] *Naukovyj visnyk Khersonsjkogho derzhavnogho universytetu. Serija Ekonomichni nauky*. 42. S. 5-11. URL: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/714> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
10. Gary S. Becker The Economic Approach to Human Behavior. University of Chicago Press, 1976. 314 p. URL: https://books.google.com.ua/books/about/The Economic Approach to Human Behavior.html?id=qQAZnc-mMSoC&redir_esc=y (accessed 02.07. 2023).
11. Oficijnyj veb-sajt GhU statystyky mista Kyjeva. Rozdil: Statystychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. Elektronnyj resurs. Rezhym dostupu: <http://kiev.ukrstat.gov.ua/> (accessed 01.07. 2023) [in Ukrainian].
12. Oficijnyj veb-sajt GhU statystyky v Dnipropetrovsjkij oblasti. Rozdil: Statystychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. Elektronnyj resurs. Rezhym dostupu: <http://www.dneprstat.gov.ua/statinfo/vrd/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].

13. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Odesjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. Elektronnyj resurs. Rezhym dostupu: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
14. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Cherkasjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.ck.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
15. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Vinnycjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
16. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Chernighivsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <https://www.chernigivstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
17. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Poltavsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.pl.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
18. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Rivnensjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.gusrv.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
19. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Ternopiljsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
20. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky v Ivano-Frankivsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <https://ifstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
21. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky u Volynsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.lutsk.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].
22. Oficijnyj veb-sajt GhU statystryky u Zakarpatsjkij oblasti. Rozdil: Statystrychna informacija – Dokhody ta umovy zhyttja. URL: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/> (accessed 02.07. 2023) [in Ukrainian].

Отримано: 05.09.2023

Прийнято: 19.09.2023

Опубліковано: 20.10.2023